

ДО
ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ДО
МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ДО
ЗАМЕСТНИК МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛЯ
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ И МИНИСТЪР НА ФИНАНСИТЕ

ДО
МИНИСТЪРА НА ПРАВОСЪДИЕТО

ДО
ВИСШИЯ СЪДЕБЕН СЪВЕТ

СТ А Н О В И Щ Е

относно предложения проект на Закон за държавния бюджет за 2026 г. в частта за съдебната власт

Подписалите това становище съдии от Софийския районен съд изразяваме остро несъгласие с проекта на Министерството на финансите за държавен бюджет за 2026 г. относно съдебната власт в следните части:

– липса на каквито и да е гаранции, че предлаганият начин за начисляване на осигуровки върху заплатите на служителите в съдебната администрация и съдиите няма да доведе от 2027 г. до ефективното намаляване на нетните възнаграждения, особено за най-ниските нива на работа в системата;

– предложената промяна за обвързване на минималното възнаграждение на младши съдия с това на народните представители, без обективни критерии как ще стане това;

– опитите за ефективно понижаване на възнаграждения във всички звена на съдебната система и за всички длъжности, без да се отчете къде има дисбаланси и как най-ефективно да се използва бюджетният ресурс, и

– сериозното увеличаване на бюджета на администрацията на Висшия съдебен съвет без никаква обосновка какво го оправдава.

Възнагражденията на работещите в Софийския районен съд, и особено на съдебната администрация, където секретарите и деловодителите получават заплати, близки до минималната (800 – 900 € месечно), трудно покриват нуждите на много от

тях. Всяко ефективно намаляване на възнагражденията води до риск от напускане на кадри (които се намират много трудно при тези условия) и пълно блокиране на работата на съда. Изразяваме солидарност със съдебните служители, които работят в условията на кадрова криза, при липса на конкурентни възнаграждения и при нарастващ обем на работата, като считаме, че предлаганата реформа ще доведе до задълбочаване на проблемите с кадровата обеспеченост в съдебната администрация и ще застраши нормалното функциониране на съдилищата. Припомняме, че именно съдиите и ръководството на Софийския районен съд за последно организирано протестираха пред сградата на ВСС през 2017 г. с искане сегашният модел на определяне на възнагражденията спрямо нивото на органа на съдебната власт, където съдебният служител работи (районно, окръжно, апелативно, върховно) да бъде променен и да се отчитат спецификите на работното натоварване на отделния съд, а не по нива.

Възнагражденията на съдиите в районния съд също са далеч от някои тиражирани в общественото пространство числа, които отразяват средна за цялата съдебна система заплата, а не отчитат медианната такава. В момента индивидуалната заплата на съдия достига около 3000 €, като на съдиите не е разрешена почти никаква друга икономическа дейност.

Следва да се припомни, че независимостта на съдилищата е предпоставка за върховенство на правото и справедливо правосъдие. Тя не е просто привилегия на съдиите – интересите на гражданите и обществото налагат изграждането ѝ при установения в чл. 8 от Конституцията принцип за разделение на властите. Съдебната независимост е и обща ценност, на която е изграден Европейският съюз (ЕС), и условие за европейска принадлежност.

Възнаграждението на съдиите има ключова роля в системата от гаранции за съдебната независимост. Международните стандарти, утвърдени в актове на ЕС, ООН, Съвета на Европа, Венецианската комисия, Консултативния съвет на европейските съдии (КЕСЕ), Световната банка, Групата държави срещу корупцията (GRECO) и международни професионални организации, както и в практиката на Европейския съд за правата на човека (ЕСПЧ) и Съда на ЕС (СЕС), разглеждат възнаграждението на съдиите като неотделим елемент на тяхната независимост и установяват, че техният статут, включително възнаграждението, трябва да бъде установен със закон, за да се осигури реална икономическа независимост и защита от всякакви форми на външен натиск.

Тази позиция се аргументира с това, че когато решенията за доходите на съдиите зависят от неограничената преценка на някоя от другите две власти, независимостта се лишава от съдържание. Икономическата несигурност поражда уязвимост, а уязвимостта застрашава безпристрастността. Затова и ЕК възприема нивото на съдийските възнаграждения като индикатор за независимостта на правосъдието при редовния мониторинг на правовата държава.

Международните стандарти разграничават две самостоятелни, но взаимно обусловени нива на защита на съдийските възнаграждения.

Първото ниво е осигуряването на адекватно възнаграждение, съответстващо на достойнството на съдийската професия, обема на отговорностите и значимостта на изпълняваните функции. Адекватното възнаграждение защитава съдиите от корупционни рискове и от влияния, които биха подкопали тяхната безпристрастност, и пряко влияе върху качеството и ефективността на правосъдието.

По данни на СЕРЕJ от 2024 г. средното съотношение между съдийските заплати и средната национална работна заплата в 47 държави е 2,5 пъти в началото на кариерата и 4,9 пъти за върховния съд. Настоящият механизъм за определяне на

съдийските възнаграждения в България осигурява съотношения, съответстващи на тези стандарти. Същевременно в абсолютно изражение те остават по-ниски от средните в изследваните държави – показателен е фактът, че средното възнаграждение на начинаещ съдия в 47-те юрисдикции е близко до това на съдия от най-висша инстанция в България. Посочваме тези данни в отговор на цитираните манипулативни твърдения по темата и за да подчертаем, че настоящият механизъм е балансиран, отговаря на социалните условия в страната и е адекватен на установените в останалите европейски държави стандарти.

Второто ниво касае наличието на ясни, обективни, предвидими и стабилни законови правила за определяне на съдийските възнаграждения, изключващи дискреционни решения от страна на изпълнителната и законодателната власт и гарантиращи прозрачност, отчетност и ефективен съдебен контрол. Съдът на Европейския съюз изрично посочва, че определянето на възнагражденията трябва да има законова основа и да отговаря на критериите за обективност, предвидимост, стабилност и прозрачност, тъй като именно такива правила създават доверие в системата, намаляват рисковете от политическо или икономическо влияние и укрепват разделението на властите в дългосрочен план – в този смисъл е решение от 25.02.2025 г. по съединени дела C-146/23 и C-374/23 *Sąd Rejonowy w Białymstoku*, в мотивите на което се изтъква, че преценката дали възнаграждението на съдиите е подходящо, предполага да се вземе предвид и евентуалното освобождаване от социалноосигурителни вноски. В случая предложената реформа засяга едновременно както механизма за определяне на възнаграждение на магистратите, така и осигурителната тежест, която същите следва да понасят.

Съществуващият към момента механизъм премахва необходимостта от периодични, политизирани преговори за съдийските заплати. Замяната на обективен стандарт, базиран на икономическите реалности в държавата, с дискреционни решения на изпълнителната и законодателната власт – приравняване на възнагражденията с тези, определени с политическо решение на Народното събрание за народните представители, би създавала риск от поставяне на съдебната система в положение на икономическа зависимост, несъвместима с основни положения, установени в Конституцията и трайната практика на Конституционния съд (КС) относно бюджетната самостоятелност и независимостта на съдебната власт. Без обективна обосновка и изцяло с политически мотиви възнаграждението на магистрата се поставя под дискрецията на законодателната власт чрез обвързването му с възнаграждението на народните представители.

Практиката на КС формира последователен стандарт, според който самостоятелният бюджет на съдебната власт по чл. 117, ал. 3 от Конституцията е неразривно свързан с независимостта на съдебната власт по чл. 117, ал. 2. Тази самостоятелност не е счетоводна или организационна подробност, а конституционна гаранция за нормалното функциониране на съдебната власт и за невъзможността другите власти да упражняват въздействие чрез финансови инструменти. Още в Решение № 18/1993 г. КС поставя самостоятелността на бюджета като отделен конституционен проблем, а в Решение № 17/1995 г. приема, че държавният бюджет трябва да осигурява средства за функциониране на конституционно установените институции, включително органите на съдебната власт, като закон за годишния бюджет, в който липсват средства за такива институции, може да бъде противоконституционен поради парализиране на дейността им. Дори когато даден бюджетен или осигурителен механизъм формално не премахва самостоятелния бюджет на съдебната власт, той следва да бъде преценяван през стандарта на чл. 117, ал. 2 и ал. 3 от Конституцията, ако фактически води до недостиг, несигурност или

възможност за политическо въздействие върху материалното обезпечение на магистратите. Именно в този смисъл са аргументите, изведени в Решение № 4/2003 г. и Решение № 4/2015 г. на КС, както и Решение № 9/2022 г. на КС, в което се приема, че ресурсите са необходим компонент на съдебната независимост, а „властта на парите“ може да се превърне в инструмент за въздействие върху другите проявления на държавната власт.

Подчертаваме, че бюджетната компетентност на Народното събрание не може да се използва като инструмент за въздействие върху съдебната власт под формата на реформа или фискални икономии, които не засягат всички институции в държавата, а се концентрират само в съдебната власт. Когато намаление, замразяване, осигурителна промяна или компенсационен механизъм е мотивиран общо и декларативно, без ясен анализ на последиците за съдебната власт, се създава риск от политическо въздействие чрез бюджетен инструмент.

Практиката на КС показва, че независимостта има и финансово-материално измерение, а бюджетната власт на парламента не може да бъде упражнявана така, че да блокира или дисциплинира съдебната власт чрез правомощията си. Предложените изменения, изразяващи се в действително намаление на магистратските възнаграждения, отказ от финансово обезпечаване на вакантните щатни длъжности и концептуална промяна в модела на осигуряване на магистратите, водеща до допълнително ефективно намаляване на нетните им възнаграждения, влизат в пряко противоречие с чл. 4, ал. 1 от Конституцията. Конституционният съд утвърждава, че принципът на правовата държава не допуска накърняване на вече придобити права и нарушаване на легитимните очаквания на субектите. Повелята за стабилност на правния ред е съществена характеристика на правовата държава. Внезапни, неочаквани и финансово рестриктивни мерки, които едностранно влошават утвърдения материален статут на определена категория лица – особено когато този статут е функционална гаранция за тяхната независимост – са конституционно нетърпими. Прави впечатление, че тези мерки се предприемат спрямо магистратите и съдебните служители, но не и спрямо държавни служители в сходно положение – например служещите в правоохранителните органи, което поставя въпроса какво налага различното третиране на магистратите и съдебните служители.

Опитът за драстично изменение на механизма за определяне на магистратските възнаграждения и прехвърлянето на осигурителна тежест върху магистратите внезапно през преходни и заключителни разпоредби или през бюджетната рамка, накърнява фундаменталния принцип на правната сигурност и предвидимост. Такова изменение може да бъде въведено само ако са представени ясни гаранции за запазване на нетното възнаграждение, получавано към момента от магистратите, след прехвърлянето на осигурителната тежест върху тях. Такива обаче не са предвидени за период след края на настоящата година.

Гореизложеното трябва да се постави в ясен контекст – съдийската общност е неотделима от обществото, на което служи. Напълно разбираме текущите икономически трудности, пред които е изправена страната, обществените искания за социална справедливост и отговорно управление на публичните ресурси и споделяме необходимостта от солидарност в условия на бюджетни ограничения. Убедени сме обаче, че временните икономически предизвикателства не следва да водят до трайно премахване на структурна гаранция за независимостта на съдебната власт, когато пропорционални и временни мерки могат да постигнат бюджетните цели, без да застрашават основополагащи принципи на правовата държава.

По изложените съображения и като подчертаваме, че въпросът за възнагражденията на съдиите изисква всеобхватен подход, надхвърлящ чисто

икономическото измерение, и отчитащ въздействието му върху ефективността на правораздаването, независимостта на съдебната власт и противодействието на корупцията, призоваваме за оттегляне на предложенията за изменение на установения от десетилетия законен механизъм за определяне на съдийските възнаграждения и за промяна на осигурителния модел.

Следва да посочим, че подобряването на работата на съдебната система и ефективността на разходите за нея не може да стане с механична промяна на възнагражденията. Това ще доведе до демотивиране на кадрите в системата, които вършат съвместно работата си и наблюдават все по-често несправедливо третиране при провеждане на конкурсни процедури; насочване на общественото недоволство от политически сили към техни мотивирани съдебни решения, без да се излагат конкретни аргументи; negliжиране на инструментите за ефективно използване на новите технологии в съдебната власт.

Смятаме, че дисбалансите в бюджета на съдебната система се нуждаят от решения свързани с промени в съдебната карта, за които най-сетне да се вземе стратегическо решение (вместо постоянно прехвърляне на бройки между съдилища); преценка на администрацията на Висшия съдебен съвет и нейните функции; сериозен анализ на информационните системи в правосъдието, които при всяка своя преработка вместо да доведат до повече автоматизация, водят до все повече човешки усилия за въвеждане на данни. Срещу всички тези явления представители на съдийската общност са изразявали пред Висшия съдебен съвет становища, които са били публикувани. Те най-често остават нечути, макар че предлагат конструктивни решения за промени в съдебната власт.

Вярваме, че чрез конструктивен диалог между трите власти можем да намерим решения, които едновременно отговарят на фискалните нужди на държавата и съхраняват структурните гаранции за независим, безпристрастен и ефективен съд в служба на българските граждани.

29.06.2026 г.

СЪДИИ: